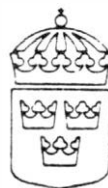

Motion till riksdagen

1989/90:Fi212

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Den ekonomiska politiken

Mot.
1989/90
Fi212

Innehållsförteckning

1. Grunden i ekonomin	2
2. Tredje vägen – de rika och kapitalets väg	2
3. Regeringens budgetförslag 1990	3
4. Bedömning av regeringens ekonomiska politik	3
4.1 Den internationella ekonomin	3
4.2 Den svenska ekonomin	5
4.3 Den tredje vägen	6
4.4 Problem inför 90-talet	7
4.5 En alternativ politik	8
5. En ny ekonomisk politik	10
5.1 Löner, priser, vinster och inflation	10
5.2 Rätt till ett meningsfullt arbete	10
5.3 Fördelningspolitik och skatteomläggningen	11
5.4 Framtidsinvesteringar – ekologisk näringspolitik	11
5.5 Bryt maktkoncentrationen – demokratisera	12
5.6 Transnationalisering och valutareglering	13
5.7 Hela världen och Europa går före EG	13
5.8 Satsning på kommunernas socialt viktiga delar	14
5.9 Energipolitiken	14
5.10 Miljöpolitik – att förändra världen	15
5.11 Socialt och ekologiskt BNP-mått	15
5.12 90-talet kräver arbetslivets demokratisering	16
5.13 Kvinnopolitiskt perspektiv på ekonomin	16
5.14 Riktlinjer för en ny ekonomisk politik	17
6. Vpk:s budgetalternativ	17
7. Hemställan	19

Inledning

Vpk:s förslag i den ekonomiska politiken prioriterar fem områden:

- Rättvis fördelningspolitik med inriktning på låginkomsttagarna inom LO och TCO
- Social rättvisa med satsningar på vård, omsorg, skola och kultur
- Demokrati och maktförändringar i arbetslivet med konkreta demokratiska rättigheter för de lokala fackföreningarna och de anställda
- En nationell industripolitik, med satsningar på framtidsinvesteringar. Svensk politik skall inte dikteras av EG.
- Samlade åtgärder mot den ekologiska krisen

1. Grunden i ekonomin

Ekonomi är hushållning. Produktion av varor och tjänster är grunden för vårt lands ekonomi. I det arbetsliv som producerar dessa varor och tjänster, bestäms människors och klassers förhållanden till varandra.

Utvecklingen i arbetslivet visar i många stycken en dyster bild. Skillnaderna i arbetslivet syns tydligt vad gäller *arbetets innehåll*. En grupp har utvecklande arbeten, medan det stora flertalet har hårt styrda arbeten, vilket hindrar personlig utveckling. Detta gör att förutsättningarna kraftigt minskar att aktivt delta i kultur och samhällsliv. Stora klasskillnader framträder.

Arbetslivets utveckling vidgar *kunskaps- och utbildningsklyftorna*. Det är de långtidsutbildade som får företräde till attraktiva arbetsuppgifter.

I arbetslivet framträder *ohälsans klasstrappa*. De med låg lön och låg status i jobbet har sämst hälsa. Dåliga arbetsmiljöer slår ut människor ur arbetslivet på grund av ensidiga och utarmade arbetsorganisationer. Ohälsan från arbetslivet sätter stora spår i hela samhällslivet och förorsakar stora sociala och ekonomiska kostnader, vilka tilltagit på åttiotalet.

Arbetslivets inriktning formar *samhällets miljö*. Det är från produktionens inriktning vi kan hitta orsaken till dagens tilltagande resursslöseri och miljöförstörelse. Trots en omfattande miljödebatt är det fortfarande främst vinstmotiv som styr utvecklingen, inte ekologiska och sociala grunder.

Lönvärderingen i arbetslivet bestämmer människors boende, konsumtion, fritid etc. Löne- och inkomstskillnaderna har under åttiotalet ökat och nu vidgat klassklyftorna.

Maktkoncentrationen över produktionen har ökat under åttiotalet. De stora ägargrupperna har stärkt sin makt, medan de arbetandes inflytande blir allt mer illusoriskt.

2. Tredje vägen – de rika och kapitalets väg

Under åttiotalet har klassklyftorna ökat i vårt land. Den socialdemokratiska regeringen har med öppna ögon medverkat till den utvecklingen. När SAP och LO-ledningen myntade den "svenska modellen för 80-talet" var utgångs-

punkten att i regeringsställning genomföra *en vinstledd ekonomisk tillväxt*. Detta resulterade i:

Mot. 1989/90
Fi212

- nedpressning av de arbetandes lönekrav och löner
- ökade vinster till företagen
- rationaliseringar och datorisering utan arbetarinflytande
- ökat exportberoende
- avvecklad kontroll av storbanker, penning- och valutapolitiken
- sänkta marginalskatter

Den tredje vägens politik är ett avståndstagande från arbetarrörelsens jämlikhets- och rättvisideal. Numera kan en socialdemokratisk regering gynna de rika på de lägre inkomstagarnas bekostnad, social rättvisa åsidosätts och höga vinster prioriteras före solidaritet.

Summeringen av den tredje vägens politik på åttioalet blir förödande för arbetarklass och arbetarrörelse:

Några exempel.

- Den som satsade 100 000 kr. på börsen 1980, har nu en förmögenhet på 1,3–1,4 milj. kr. medan den kommunalanställda som 1980 tjänade 5 000 kr. i månaden i dag har lägre reallön.

Även i fasta priser går utvecklingen mot ökad ojämlikhet. Följande exempel gäller utvecklingen 1980–1989.

- Verkställande direktörer i industrin har ökat sina löner med 90 %.
- Sjukvårdsbiträden har samtidigt reellt minskat sin lön med 8 %.
- Klyftan mellan hög- och låginkomsttagarfamilj ökade med 41 %.
- Företagens likvida medel ökade med 116 %.
- Bankernas nettoförmögenhet steg med 90 %.
- Hushållens aktier gick upp med 41 %.
- Näringslivets bruttovinster höjdes med 30 %.
- Men statsbidragen till kommunerna minskade med 21 %, allt räknat i fasta priser.

3. Regeringens budgetförslag 1990

Den socialdemokratiska regeringens åttonde budget efter regeringsskiftet 1982 följer samma mönster som övriga.

Någon omfördelning till de lågavlönade finns inte, tvärtom fortsätter den politik som gynnar kapital, rika och spekulanter. Dessutom stärks inte den sociala gemensamma sektorn. Reformerna är begränsade och dessutom, i uttalanden av finansminister⁷ villkorade, med att de lönearbetande skall hålla tillbaka lönekraven. De brister, obalanser och den överhettning som finns i vissa delar av ekonomin, skyller regeringen i huvudsak på de arbetandes löneökningar.

4.1 Den internationella ekonomin

Högkonjunkturen går nu in på sitt åttonde år i OECD-området. Efter en genomsnittlig tillväxt på 3,4 % per år under perioden 1982–1987 förstärktes konjunkturen ytterligare och under de två senaste åren har produktionen ökat med runt 4 %. Man får gå tillbaka till 60-talet för att finna en lika lång period av stark obruten tillväxt.

Denna gynnsamma ekonomiska utveckling har inneburit ökad sysselsättning och sjunkande arbetslöshet. I USA och Storbritannien har andelen arbetslösa nästan halverats under de senaste sex åren. Även om betydande framgångar uppnåtts är antalet personer utan jobb alltså mycket stort i många länder. Inom EG uppges t.ex. arbetslösheten vara hela 9 %.

De två senaste årens starka internationella konjunktur är i hög grad ett resultat av en omfattande investeringsuppgång. Den långa obrutna tillväxten har medfört att behovet av nyinvesteringar ökat samtidigt som tilltron till framtiden gradvis förstärkts. Valutakursernas stabilisering, låga råvarupriser och räntor, samt förväntningar om en fortsatt låg pris- och lönestegringstakt är några viktiga faktorer som bidragit till att höja investeringsnivån.

De senaste årens konjunkturuppgång kan därför i mångt och mycket betecknas som investeringsledd. Ökade investeringar har inte bara bidragit till tillväxten utan är också en viktig förklaring till att produktionen kunnat fortsätta växa kraftigt utan att inflationen därmed skjutit fart. Den starka konjunkturen har emellertid fört med sig att kapacitetsutnyttjandet fortsatt uppåt, samtidigt som bristen på vissa typer av yrkesutbildad arbetskraft upplevs som alltmer akut. Känslan av tilltagande överhettning har resulterat i att räntorna stigit påtagligt.

Denna oro var till en början mest framträdande i USA där Federal Reserve förde en stram penningpolitik i syfte att åstadkomma en viss konjunkturdämpning. I april 1989 bedömde man uppenbarligen att denna politik lyckats och den amerikanska räntenivån har därefter fallit. I Västeuropa har räntorna emellertid fortsatt uppåt. I framför allt Västtyskland är oron stor för att den tilltagande överhettningen kan driva på inflationen. Eftersom övriga EMS-länder är inställda på att upprätthålla sina växelkurser mot D-marcken höjs ränteläget även här. Denna utveckling förefaller ännu inte ha hämmat den ekonomiska tillväxten på kontinenten. I Storbritannien har däremot den strama penningpolitiken medfört en tydlig ekonomisk avmattning.

I finansplanen förutser regeringen att den ekonomiska expansionen saktar av ytterligare i USA och Storbritannien. I Kontinentaleuropa väntas däremot tillväxten bli fortsatt stark trots det höga ränteläget. Detta tror regeringen är förenligt med sjunkande inflation i dessa länder. Arbetslösheten i OECD-länderna förutses ligga kvar på 1989 års nivå.

Regeringen utgår i sin konjunkturbedömning från att valutakurser och räntor ligger kvar på den nivå som förelåg i slutet av 1989. Man påpekar emellertid att det internationella scenariot inte helt är utan risker. Om inflationsoron tilltar kan mycket väl räntorna fortsätta uppåt med en lägre tillväxt som följd. Vi får därför hoppas att aktörerna på den internationella valuta-

och kapitalmarknaden läser finansplanen. Regeringen förutser nämligen att inflationen inom OECD faller från 5 % 1989 till 4 1/4 % 1991. I Västeuropa där överhettningen på en rad områden framstår som alltmer akut tror man att tillväxttakten för konsumentpriserna faller från 6 % 1989 till 4 3/4 % 1991. En sådan utveckling borde snarast leda till en räntenedgång.

Det är emellertid svårt att ta dessa prognoser på allvar. Låt oss ta Västtyskland som exempel. Vid sidan om relativt kraftiga lönehöjningar och avtagande produktivitetstillväxt kan man där räkna med en markant höjning av den inhemska efterfrågan i år. Hushållens disponibla inkomster stiger kraftigt inte bara till följd av ökad sysselsättning och höjda reallöner utan också beroende på sänkta inkomstskatter. Hushållens konsumtion ökar därför kraftigt. Stark inhemska efterfrågetillväxt i kombination med tilltagande flaskhalsproblem och accelererande kostnadstillväxt gör det emellertid svårt att tro att den västtyska inflationen som stigit från 1,2 % 1988 till 3 1/4 % 1989 skulle vara på väg ner mot 2 1/2 % 1991. Enligt vår mening underskattar regeringen den internationella prisutvecklingen.

4.2 Den svenska ekonomin

Den internationella högkonjunkturen har inneburit ett mycket gott efterfrågeläge för svensk exportindustri. Regeringens förutsägelse om en bestående god internationell konjunktur innebär att marknadstillväxten för svensk export blir hög även i fortsättningen. Ett problem som alltmer kommit att poängteras, av såväl regeringen som andra ekonomiska bedömare, är bristen på produktionskapacitet. Flaskhalsar bidrar till att driva upp priserna och medför att svensk export inte kan växa i samma takt som den internationella efterfrågan. Bristen på produktionskapacitet är en viktig förklaring till att svensk industri tappar andelar på världsmarknaden. En fortsatt hög marknadstillväxt leder därför till ytterligare andelsförluster för svensk industri.

Forsörjningsbalans

	Procentuell volymförändring			
	1988	1989	1990	1991
BNP	2,3	1,8	1,3	1,7
Import	5,8	6,1	3,5	4,0
Privat konsumtion	2,5	0,8	1,3	2,3
Offentlig konsumtion	1,1	1,4	1,7	1,1
Bruttoinvesteringar	6,4	6,2	1,7	2,0
Lagerinvesteringar ¹	0,3	0,7	0,0	0,0
Export	3,3	3,6	2,9	3,5

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

Källa: Finansplanen

Den inhemska efterfrågan i Sverige beräknas även under 1990 och 1991 utvecklas betydligt långsammare än i andra industriländer. En uppbromsning av investeringarnas utveckling och fortsatt låg konsumtionstillväxt ger enligt regeringen ökningstal som understiger 2 %. Trots denna måttliga utveckling "förväntas bristen på arbetskraft och överhettningen bestå".

Det är viktigt att notera regeringens totala tystnad kring skattereformens eventuella effekter på arbetsutbud och investeringar. I ett läge där det är ut-

budssidan som hämmar produktionen borde den omtalade skattereformen ha åtminstone någon liten effekt. Den som letar efter dynamiska effekter i regeringens konjunkturprognos blir emellertid besviken. Enligt regeringen kommer såväl arbetsutbud som investeringar att växa betydligt långsammare under 1990 och 1991 än under de senaste två åren. Slutsatsen måste bli att regeringen inte längre räknar med några dynamiska effekter i det korta perspektivet.

Mot bakgrund av ovanstående förutsättningar räknar regeringen med en BNP-tillväxt runt 1 1/2 % för såväl 1990 som 1991. Sysselsättningen väntas öka med en knapp procent per år vilket medför en viss höjning av arbetslösheten (från 1,4 % 1989 till 1,7 % 1991).

Som vanligt kan vi i vpk konstatera att regeringens bedömning av lönernas utveckling ligger en bra bit under övriga prognosmakares. Regeringen är också ensam om att tro på en påtaglig nedgång av den underliggande inflationen i år. För 1991 har regeringen räknat med två olika lönealternativ: 4 % respektive 7 %. Vid beräkningen av statsbudgetens inkomster utgår regeringen från det lägre alternativet. Enligt vår mening är det emellertid rimligare att räkna med löneökningar på 7 % 1991. Högre löner innebär ökade statsinkomster men också ökade utgifter. Vi räknar med en positiv nettoeffekt på omkring 9 miljarder kronor för budgetåret 1990/91 vid antagande om en lönetillväxt på 8,5 % respektive 7,0 % för 1990 och 1991. Med mer realistiska löneantaganden kommer således statsbudgeten att visa betydande överskott även budgetåret 1990/91.

4.3 Den tredje vägen

Sverige är i hög grad beroende av sin omvärld. En stor del av de produkter som förbrukas i vårt land kommer ursprungligen från andra länder. På motsvarande sätt är flera av de varor som produceras i Sverige avsedda för världsmarknaden. Inte mindre än en fjärdedel av den sammantagna produktionen går på export. Detta utbyte skapar välfärdsvinster, men det innebär också ett mått av sårbarhet.

Rätten till arbete är för oss en demokratisk rättighet. Full sysselsättning anses också av regeringen vara det övergripande målet för svensk ekonomisk politik. I jämförelse med flertalet övriga västeuropeiska ekonomier är den svenska arbetslösheten låg. För närvarande är arbetslösheten 1 1/2 %, mot 9 % inom EG.

Att bevara full sysselsättning oavsett den internationella ekonomiska utvecklingen är inte helt utan problem. Försöken att "brygga över" den internationella lågkonjunkturen i samband med oljekrisen under mitten av 70-talet försenade en nödvändig strukturrationalisering. I kombination med jämförelsevis höga löneökningar samt omfattande höjningar av arbetsgivaravgifterna resulterade detta i en påtaglig försvagning av den svenska industris konkurrenskraft. Marknadsandelarna sjönk och bytesbalansen försvagades drastiskt.

De fem devalveringarna av den svenska kronan mellan 1976 och 1982 bör ses i detta ljus. Sammantaget skrevs den svenska kronan ned med 40 %. Den socialdemokratiska regering som tillträdde 1982 och omedelbart devalve-

rade med 16 % förklarade att denna åtgärd innebar början till en ny ekonomisk politik som uteslöt framtida nedskrivningar. Denna den så kallade tredje vägens politik avsåg att strama åt finanspolitiken samtidigt som full sysselsättning skulle bibehållas genom högre export och investeringar till följd av den förbättrade konkurrenskraft som uppnåddes genom devalveringen.

En devalvering förbättrar konkurrenskraften genom att priserna sänks på svenska varor jämfört med utländska. Svensk industri får härigenom lättare att hävda sig såväl internationellt som på den egna marknaden. Samtidigt verkar devalveringen återhållande på den inhemska konsumtionen. Stigande importpriser innebär att hushållen inte har råd att köpa lika mycket varor och tjänster som tidigare. Reallönen sjunker således. Genom att det i första hand är importpriserna som stiger kommer den minskade köpkraften framför allt att drabba importvarorna, men en del av köpkraftsminskningen kommer också att drabba det inhemska näringslivet. Det är därför inte självklart att en devalvering leder till både förbättrad bytesbalans och höjd produktion. Det måste finnas lediga resurser i ekonomin i utgångsläget annars leder devalveringen bara till ökad inflation och en åtstramning av hushållens köpkraft. Produktionen kommer då att sjunka.

Devalveringen 1982 hade stor inverkan på utvecklingen. Underskotten i bytesbalansen reducerades, arbetslösheten sjönk och inflationstakten snarast avtog. Under de sex borgerliga åren 1976–1982 ökade BNP med 7 %. Under de därpå följande socialdemokratiska åren ökade BNP med 17 %. Motsvarande siffror för EG-länderna är 13 % 1976–1982 och 17 % 1982–1988. Samtidigt som arbetslösheten steg i EG-länderna från 9,5 % 1982 till 10,3 % 1988 har arbetslösheten i Sverige kunnat reduceras från 2,6 % till 1,6 %. Vi har med andra ord kunnat bibehålla en hög sysselsättning, förbättra balansen i våra affärer med omvärlden, samtidigt som den ekonomiska tillväxten åter kommit i kapp den i andra länder. Den tredje vägens politik kan således i vissa avseenden betecknas som framgångsrik.

Vinsterna av den förda politiken har emellertid fördelats orättvist. Löntagarna har fått betala med försämrade reallöner för sin rätt till arbete. I nominella termer har lönerna ökat med i genomsnitt 92 % mellan 1980 och 1989, men prisutvecklingen för de varor och tjänster som hushållen konsumerar har varit än snabbare. Realt sett har därför timförtjänsten minskat med 3 % under denna period. Att hushållens reala disponibelinkomst sammantaget stigit beror på ökade arbetsinsatser och ökade reala inkomster av annat slag än lön. 1980 utgjorde lönesummans andel av bruttonationalinkomsten 51 %. Enligt konjunkturinstitutets beräkningar har denna andel sjunkit till 44 % 1989. Skillnaden motsvarar ungefär 80 miljarder i 1989 års penningvärde. 80-talet måste därför betecknas som ett förlorat decennium för löntagarna.

4.4 Problem inför 90-talet

Regeringen anser att vi nu kommit till en kritisk punkt där "det centrala stabiliseringspolitiska problemet är inflationen". Priser och löner ökar alltför snabbt, produktivitetstillväxten är otillräcklig och bytesbalansen försvagas. För att få ned pris- och löneökningstakten måste finanspolitiken därför bli

stramare annars är risken stor att sysselsättningen hotas. För att bevara den fulla sysselsättningen måste således arbetslösheten höjas något. Att detta resonemang applåderas inom SAF och högern är på intet sätt förvånande. Ej heller den vällust som framskymtar då företrädare för dessa organisationer citerar finansministerns tal om ett "arbetslöshetens stålbad". Mot bakgrund av att reallönerna sjunkit under 80-talet är det emellertid svårt att förstå att "de höga lönerna" skulle vara roten till allt ont. Löneutvecklingen har varit densamma som prisutveckling för svensk produktion mellan 1980 och 1989. Under samma tid har produktionen per arbetad timme enligt konjunkturinstitutet höjts med 10 %. Löntagarna har med andra ord inte fått ta del av 80-talets produktivitetstillväxt.

Regeringens fixering vid problemet med "löneökningar som inte har sin grund i produktivitetsförbättringar" framstår därför som en aning märklig.

En jämförelse med utvecklingen i andra länder understryker det faktum att de svenska löntagarna pressats tillbaka. Mellan 1970 och 1980 ökade industrins arbetskostnad per producerad enhet 5 % snabbare i våra viktigaste konkurrentländer än i Sverige. Devalveringspolitiken fortsatte emellertid och mellan 1980 och 1989 förbättrades den svenska konkurrenskraften med ytterligare 10 %. Den svenska industrins arbetskostnad per producerad enhet har därmed sjunkit med hela 15 % jämfört med våra viktigaste konkurrentländer mellan 1970 och 1989. Statistiska centralbyrån skriver i anslutning till dessa siffror: "Även om de svenska lönekostnaderna i år (1989) ökadubbel så snabbt som genomsnittet för våra konkurrentländer kvarstår dock fortfarande en betydande del av de kostnadsfördelar för den svenska industrin som åstadkoms genom devalveringarna av den svenska kronan 1981 och 1982 på 10 resp. 16 %."

Regeringens återkommande påstående att höga lönekrav ovillkorligen leder till ökad arbetslöshet är tvivelaktigt. I 1987 års långtidsutredning förutsågs att arbetslösheten skulle öka till 3,7 % 1990 om lönekostnaderna kom att öka med så mycket som 6 %. Enligt den senaste finansplanen ökade lönekostnaderna i själva verket med i genomsnitt 8,6 % per år. Trots denna "olyckliga" utveckling har arbetslösheten fortsatt sjunka.

I den senaste finansplanen påstår regeringen att "den närmaste tiden kommer att bli avgörande för möjligheten att få ned inflationen utan att gå den i andra länder vanliga vägen över hög arbetslöshet". Det som tidigare framställdes som en oundviklig följd av för höga löneökningar framstår alltmer, i förtäckta ordalag, som ett hot från regeringens sida. Är det möjligtvis så att även den svenska regeringen har ändrat sig beträffande det övergripande målet om full sysselsättning och numera accepterar arbetslösheten som ett medel för att hålla inflationen nere? Den närmaste tiden kommer att avslöja vilket pris regeringen avkräver löntagarna för att man skall vidmakthålla den låga arbetslösheten.

4.5 En alternativ politik

Den svenska ekonomins stora utlandsberoende gör att vi måste ta hänsyn till efterfråge- och kostnadsutvecklingen i omvärlden. Framför allt är det frågan om huruvida vi kan bibehålla en hög sysselsättning utan att för den skull in-

flationen och underskottet i bytesbalansen ökar. Höga nominella löneökningar som ger små eller inga reala förbättringar för löntagarna är självklart inte bra. Inte heller höjda räntor till följd av stigande underskott i bytesbalansen. Av detta följer emellertid inte att de senaste årens snabba nominella löneutveckling har fört fram den svenska ekonomin till randen av ett stup.

Åtskilliga ekonomiska bedömare var 1982 ytterligt kritiska till valet av den tredje vägens politik. Att devalvera sig till bestående kostnadsfördelar mot utlandet ansågs av många som orealistiskt. Löneökningarna förutsågs bli mycket höga under de kommande åren varför devalveringens eventuella "vinster" snabbt skulle komma att ätas upp.

Dessa farhågor har i efterhand visat sig vara betydligt överdrivna. Visst kom lönerna och priserna att öka snabbare i Sverige än i många andra länder, men skillnaden var inte alls av den storleken som många i förväg befarat. En stor del av "devalveringsvinsterna" finns, som vi har sett, fortfarande kvar. Många internationella bedömare har mot denna bakgrund uttalat sin förvåning över att den svenska inflationen är så låg. Trots en avsevärt lägre arbetslöshet är inflationen för närvarande bara 1/2 procentenhet högre i Sverige än i EG. Många ser detta som ett tecken på att den svenska arbetsmarknaden fungerar bättre än i omvärlden. Vid given nivå på arbetslösheten är inflationen lägre i Sverige än i andra länder.

Regeringen, liksom flertalet ekonomer, är fixerade vid den fulla sysselsättningens negativa sidor som hög inflation, hög import och förlorade marknadsandelar. Låg arbetslöshet och brist på arbetskraft innebär emellertid också att många människor har en reell möjlighet att välja vad de vill arbeta med. Arbetsgivarna får överträffa varandra för att kunna skaffa folk. Härigenom faller en del arbeten bort. De tråkiga, slitsamma och dåligt avlönade arbetena ratas till förmån för mer åtråvärda uppgifter. Denna ökade valfrihet och sannolika förbättring av arbetsmiljön bör också vägas in i bilden. Tyvärr tenderar regeringen alltmer att bortse från denna väsentliga aspekt på välfärden.

Arbetskraftens ökade valfrihet är emellertid inte enbart av godo. Den överhettade arbetsmarknaden i Stockholm ger en bild av vilka arbetsuppgifter som väljs bort. Det är framförallt inom industrin, sjukvården, samt barn- och äldreomsorgen som rekryteringsproblemen är stora. Vi delar LO-ekonomernas uppfattning att relativlönerna för produktionsjobben inom industrin och omsorgen borde förstärkas.

Vpk har en rad krav på förbättringar av den offentliga sektorn. Flera av dem innebär nyrekrytering av anställda. Inom industrin upplevs bristen på arbetskraft som den största på mycket länge. Marknadsandelarna beräknas ha minskat med nästan 8% mellan 1987 och 1989. Det höga resursutnyttjandet är den främsta förklaringen till att handelsbalansen inte förbättrats under senaste åren. En förstärkning av handelsbalansen är på sikt nödvändig om de växande underskotten på tjänste- och transfereringssidan skall kunna balanseras. Det är i detta läge nödvändigt att bedriva en politik som förstärker industrins och omsorgens möjligheter att rekrytera arbetskraft.

Att omfördela arbetskraften genom att beskära hushållens köpkraft anser vi vara en både ineffektiv och fördelningspolitiskt oacceptabel politik. På marginalen har hushållens efterfrågan ett högt importinnehåll. En reduce-

ring av hushållens efterfrågan slår därför i första hand mot importen. Man måste ta i mycket hårt för att med denna metod komma tillrätta med bristsituationen inom industri och omsorgen.

En sådan politik leder oundvikligen till ökad arbetslöshet. Och en påtaglig försämring för de sämst ställda i samhället.

En omfördelning av arbetskraften till industrin och omsorgen kan uppnås på bättre sätt. En differentiering av de sociala avgifterna är en möjlighet. Höjda relativa lönekostnader minskar efterfrågan på arbetskraft inom de sektorer där man anser att efterfrågetrycket bör sänkas. Därigenom underlättas rekryteringen till de sektorer som i första hand bör stödjas t.ex. industri, vård och omsorg.

5. En ny ekonomisk politik

Vpk:s ekonomiska politik syftar till att skapa bättre balans i svensk ekonomi – balans mellan arbete och kapital, mellan hög- och lågavlönad, mellan privat och offentlig verksamhet samt ekologisk balans. En sådan politik skapar förutsättningarna för ett nytt samhälle, där arbetarrörelsens traditionella värderingar om jämlikhet och rättvisa, solidaritet och gemenskap ersätter dagens nyliberala värderingar. Varje individs rätt till utveckling i en demokratisk anda kan inte baseras på egoistiska och enskilda lösningar och den rikes rätt.

5.1 Löner, priser, vinster och inflation

Lönearbetarna är 80-talets förlorare. Deras andel av förädlingsvärdet i näringslivet har från 1980 till 1989 minskat med över 2 procentenheter och inom industrin är förlusten minst 6 %. Trots detta fortsätter regeringen attackerna mot de arbetandes löner och motarbetar de lågavlönade LO-arbetarnas skäliga löneökningar för 1990 och 1991. Regeringens Hagaöverläggningar med arbetsmarknadens parter har fel inriktning.

Statens Arbetsgivarverk borde få direktiv att löneökningarna skall ske i kronor och ören, fördelade till de lågt avlönade, i stället för som nu höja chefers och andra välavlönade gruppers löner ännu mer. Då kunde statens förhandlingsinriktning bli vägledande för den övriga arbetsmarknaden.

Vpk säger nej till statliga beslut som förhindrar de lönearbetande att tillkämpa sig rättmätiga löneökningar. Tvångsmedling i avtalsrörelserna, ökade strejkböter, etc avvisas av vpk.

Regeringens inflationbekämpning har misslyckats. Att fortsätta denna politik i nya Hagaöverläggningar är ett tecken på regeringens handfallenhet.

Inflationsbekämpningen är viktig, men det krävs en annan inriktning, som har sin udd riktad mot höga vinster, monopol och spekulation. Ett första steg är att införa en straffskatt för företag och verksamheter som gör oskäliga prishöjningar. En sådan skatt har en återhållande effekt på prisutvecklingen såväl på export- som hemmamarknad.

5.2 Rätt till ett meningsfullt arbete

I dag är arbetslösheten låg, dock med regionala undantag. Dålig planering av samhället skapar problem, med brist på arbetskraft eller lämpligt utbildad

arbetskraft, för de arbeten som är lediga. Detta kallas flaskhalsproblem eller betecknas som överhettning.

Bristerna i arbetslivets miljö- och arbetsförhållanden har skapat en stor skara förtidspensionerade och långtidssjukskrivna. Rehabiliteringen är bristfällig och arbetsköparnas ansvar för den utslagna människan är obefintligt. Människorna betraktas som en förbrukningsvara. Dålig arbetsmiljö, orättvisa löner och bristen på arbetsplatsdemokrati är några av orsakerna till låg produktivitetstillväxt.

Under en tvåårsperiod, i avvaktan på en ny politik på området, borde det vara möjligt att få ca 10 % av de förtidspensionerade och långtidssjukskrivna att med lönebidrag återgå till arbetslivet i någon form. Därmed omvandlas socialförsäkringspengarna från passiva åtgärder till aktiva arbetsinsatser.

Det är brist på arbetskraft inom vård, omsorg och industri. Den sektor som växt kraftigt under åttiotalet är den privata tjänstesektorn. Vpk vill därför styra arbetskraft från denna sektor till vård, omsorg och industri. En form att styra över arbetskraft till dessa sektorer är att höja arbetsgivaravgiften på den privata tjänstesektorn i de överhettade områdena. Förutsättningarna för att en sådan politik skall lyckas, är att de arbetandes löner inom vård, omsorg och industri tillåts öka.

5.3 Fördelningspolitik och skatteomläggningen

En kraftfull fördelningspolitik baserad på arbetarrörelsens rättvise- och jämlikhetsideal är en av grundpelarna i en ny ekonomisk politik. Grunden för fördelningen ges i kampen mellan kapital och arbete, framförallt i lönekampen. Staten skall inte som hittills blanda sig i lönerörelserna på arbetsköparnas sida.

Skatt skall utgå efter bärkraft. Ökad skatt på kapital och spekulation är centralt liksom att skattesystemet skall gynna de lägsta inkomsttagarna. En central fråga i vpk:s skattepolitik är slopad matmoms, kombinerad med skärpningar av skatt på kapital och höginkomsttagare.

Den av socialdemokratiska regeringen och folkpartiet påbörjade skatteomläggningen kan ifrågasättas utifrån dess fördelningspolitiska resultat. De flesta beräkningar visar att det är de mer välbetalda som vinner på omläggningen, medan de lägre inkomsttagarna förlorar.

Dessutom är skatteomläggningens finansiering med bl.a. ökade boendekostnader ett oroande moment med tanke på arbetarrörelsens målsättning att bostaden skall vara en social rättighet till rimlig kostnad. De s.k. dynamiska effekterna är också grovt överskattade och slår, i den mån de uppstår, mot de lågavlönade som tvingas arbeta mer för att få det att gå ihop.

Vpk kommer till vårens skattepolitiska proposition – om det andra steget i skatteomläggningen – att föreslå sänkt skatt på arbetsinkomster främst för de lågavlönade. Vpk kräver också att en sådan finansiering av skattebortfallet kompenseras på ett fördelningspolitiskt rättvist sätt.

5.4 Framtidsinvesteringar – ekologisk näringspolitik

Nettot av de svenska direktinvesteringarna i utlandet har ökat från 3 miljarder kronor 1980 till 33,5 miljarder kronor 1988 och är en bit över 44 miljarder

kronor 1989. Direktinvesteringarna i fastigheter utomlands är över 10 miljarder kronor 1989. Det stora problemet i bytesbalansstatistiken är posten avkastning av kapital, som visar de ökade räntebetalningarna för lån upptagna i utlandet.

Utvecklingen visar på en förflyttning av tyngdpunkten i investeringarna mot utlandet. Det är en oroande utveckling som underlättats av regeringens ensidiga exportinriktning, flatheten gentemot EG och sloandet av valuta-regleringen.

Denna förskjutning av tyngdpunkt i investeringsströmmarna undergräver Sveriges självständighet. Kapitalkoncentrationen och vinstökningarna har medfört ökade investeringar i Sverige men är inte imponerande, mätt efter vinstutvecklingen. Allt för stora delar har gått till finansiella placeringar och spekulation.

Fackliga företrädare har påpekat att Sverige inte har någon industripolitik och att framtidsinvesteringar sker i allt för ringa omfattning. De huvudsakliga investeringarna har skett för att bygga ut kapacitet eller satsningar i "mogna" branscher som inte kommer att vara de områden som expanderar i framtiden.

Det krävs en ny industri- och näringspolitik. I en sådan skall *AP-fonderna* och *löntagarfonderna* ha en central roll. Med dessa fonder som grund kan regeringen skapa en industripolitik som beskär privatkapitalets äventyrliga politik och garanterar framtidsinvesteringar i Sverige utifrån regional- och samhällsekonomiska utgångspunkter.

En ny industri och näringspolitik skall styras utifrån *ekologiska betingelser*. Det behövs en medveten styrning av näringslivets utveckling mot produktionsmetoder, teknik och material som är skonsam mot hela vår miljö.

Samhällsutvecklingen måste styras efter regional balans. Satsning på infrastrukturutbyggnad i de regionalpolitiskt utsatta områdena är strategiskt viktigt. Vpk har tidigare år föreslagit en miljardsatsning på detta område. Vpk återkommer med förslag när den regionalpolitiska propositionen presenteras under våren.

5.5 Bryt maktkoncentrationen – demokratisera

En grundläggande demokratisk fråga är vem som skall ha den avgörande bestämmanderätten över produktionen av varor och tjänster och därmed bestämman relationen mellan människorna och deras villkor.

En avgörande fråga i samhället gäller meningen med människors arbete och produktiva insatser; skall dessa vara till för folkets väl eller öka bolagens vinster och förmögenheter?! Den socialdemokratiska regeringen har accepterat kapitalmakten vilket strider mot arbetarrörelsens ursprungliga strävanden, att demokratisera det ekonomiska systemet.

Koncentrationen av kapital och centralisationen av makt och ägande fortgår i vårt land. Från de 15 dominerande finansgrupperna på 70-talet kan vi nu urskilja fyra. Störst är huset Wallenberg, vilket kontrollerar företag med ca 400 000 anställda. De övriga är Handelsbanken/Industrivärlden, Skanska och Volvo. Ägarutredningen visade även att makten över det "privata" näringslivet ligger i allt färre händer.

En demokratisering av ekonomin är grundläggande för att motverka storfinansens maktkoncentration och dess avgörande inflytande över samhällets utveckling. Demokratiseringen måste utgå från makten i arbetslivet. Den skall understödjas med demokratiska beslut med övergripande riktlinjer för ekonomins utveckling och styrning av de avgörande samhällsinvesteringarna. Demokratisk kontroll av banker och finansinstitut är nödvändig i en sådan politik.

5.6 Transnationalisering och valutareglering

Den tilltagande transnationaliseringen innebär ökad makt till de stora kapitalägarna. Kapitalägare som ofta har sina huvudsäten utanför landets gränser. Detta är en process som bör kontrolleras, styras och begränsas.

Regeringens politik går åt motsatt håll. Den liberaliserar kapitalrörelserna och avvecklar tillämpningen av valutaregleringen. Det innebär att en aktiv politik mot industriutflyttning och mot uppköp av svenska företag försvåras.

Det är inte bara vpk som anser att avvecklingen av valutaregleringen är fel. LO och fackföreningsrörelsen anser att den gått för fort. Bakom LO:s oro över utvecklingen, finns insikten om risken för utarmningen av det svenska näringslivet och avsaknaden av strategiska framtidsinvesteringar i industrin.

Transnationaliseringen kan motverkas om kapitalrörelserna över gränserna kontrolleras. Vpk kräver att valutaregleringen återinförs och att lagen tillämpas i sin helhet. Dessutom skall de anställdas fackliga organisationer ges vetorätt mot utländska uppköp av företag och mot att svenska företag gör uppköp av företag, investerar i företag eller eljest flyttar verksamhet utomlands. Att denna problematik finns, besannas av att LO vill skapa ökat rådrum vid köp och försäljning av svenskt kapital.

5.7 Hela världen och Europa går före EG

EG har tillkommit som ett politiskt uttryck för intressena hos främst dominerande delar av det västeuropeiska storkapitalet. Dess syften är dels säkerhets- och militärpolitiskt betingade, dels betingade av att i Europa skapa en så oreglerad kapitalism som möjligt. EG begränsar därmed folkligt inflytande och urgröper den nationella självbestämmanderätten. EG:s planer på en inre marknad och politisk union syftar till vidgade friheter för kapitalet, men tvång för alla stater inom gemenskapen.

EG:s planer på en inre marknad 1992 är att skapa en mur kring en del av Europa. Udden är riktad mot länderna utanför EG.

Vpk har alltid hävdats hela Europatanken som vägledande. Efter händelserna i Östeuropa är detta än mer aktuellt. Sverige bör stanna upp i sitt integreringsarbete med EG och på allvar arbeta för en Europalösning med alla länder. En allt för nära anslutning till EG kan försvåra Sveriges möjligheter att göra konstruktiva insatser i t.ex. Östeuropa. Vi kan i annat fall knytas upp till EG – kapitalets Östeuropapolitik.

Vpk föreslår att riksdagen uttalar sig mot att Sverige underordnar sig EG:s politik. Målsättningen mot EG skall vara densamma som mot andra stater: beredskap till samarbete och frihandel men inte underordning och bero-

ende. Samtidigt skall Sverige verka för en ekonomisk världsordning som gynnar den Tredje världens sociala utveckling. Spridning av handelsrelationer, samarbete i hela Europa, EFTA-samarbete och ökat nordiskt samarbete bör vara huvudinriktningen.

Mot. 1989/90
Fi212

5.8 Satsning på kommunernas socialt viktiga delar

Med nuvarande politik är kommunernas socialt viktiga delar den största krisbranschen. Trots volymtillväxten under 80-talet har behoven ökat mer. Kommunernas ekonomi är körd i botten. Statens begränsningar av skatteunderlaget och transfereringar är en huvudorsak.

I den kommunala offentliga verksamheten utförs flera av samhällets viktigaste uppgifter i *vård, omsorg, skola och kultur*. Resurser krävs på flera plan, både vad gäller de anställdas förhållanden, arbetsmiljö, arbetstid och lön, samt ökade insatser för att klara människors behov på dessa områden.

Vpk vill ha en effektiv och ändamålsenlig offentlig sektor. Detta förutsätter en demokratisering. De anställda och brukarna måste ges ökade möjligheter att planera och utforma verksamheterna. Vi skall dock inte överföra näringslivets värderingar till den gemensamma sektorn. Det behövs inga privata vinstintressen för att klara dessa uppgifter.

Enligt vpk måste också den kommunala ekonomin förstärkas. Effektiviseringar räcker inte. Det behövs mer resurser. 1990 beräknas utgifterna bli 14 miljarder kronor högre än inkomsterna på den kommunala sektorn. En av effekterna av skatteomläggningen är att det breddade skatteunderlaget ger inemot 10 miljarder kronor mer till kommunernas ekonomi 1991 och de förändringar som sker i år beräknas ge 3–4 miljarder kronor.

Regeringen aviserar att dra in dessa pengar till staten. Vpk säger nej till en sådan indragning och vill i stället låta detta ökade skatteunderlag bli en grundplåt i en utveckling av de socialt viktiga delarna av den offentliga verksamheten.

Utöver regeringens anmälan att återkomma med förslag om indragning av skatteomläggningens inkomstökningar till kommunerna, aviserar regeringen en genomgripande förändring av statsbidragssystemet. En parlamentarisk utredning skall se över statens bidrag till kommunerna. Vpk föreslår att denna översyn har som målsättning att kraftigt förstärka kommunernas ekonomi.

På det sociala området vill vpk satsa minst 4 miljarder kronor för att förbättra inom vård och omsorg. Dessutom föreslår vpk 5 miljarder kronor per kalenderår (2,5 miljarder budgetår: 1990/91) till kommunerna för att förbättra deras ekonomi och klara de aktuella uppgifterna. Vpk har på arbetskraftsområdet förslag som innebär att en volymtillväxt i kommunerna kan ske.

Dessutom kräver vpk att 5 miljarder kronor överförs till kommun och landsting som en engångsöverföring i syfte att sanera deras finanser, minska lån etc. Dessa miljarder tas från de pengar skatteförvaltningen har att fordra från svenska företag, efter den skattekontroll som gjorts för skattekontrollåret 1989. Enligt uppgift från skatteförvaltningen rör det sig om en summa på ca 5 miljarder kronor.

5.9 Energipolitiken

Den svenska energipolitiken har under 80-talet kännetecknats av oklarhet och brist på konsekvens på ett sätt som varit mycket olyckligt. Det är vpk:s uppfattning att det krävs en handlingsinriktad, konsekvent och ny energipolitik för att klara viktiga mål inom miljö-, fördelnings-, energi- och utrikespolitiken samt för att få till stånd en konkurrenskraftig industriell utveckling.

Sverige ligger i topp internationellt när det gäller energikonsumtion per person. Det kan delvis förklaras med den höga industrialiseringsgraden, vår industristruktur och det kalla klimatet. Men vi är också dåliga att använda energin på ett vettigt sätt. Så har t.ex. dumpningen av elpriset medfört att många villaägare installerat direktverkande el. Detta är ur hushållningssynpunkt förödande.

Ny teknik kommer att leda till en minskning av elkonsumtionen, men frånsett detta krävs omstruktureringar av energikrävande processer inom industrin. Elintensiv industri måste självfallet få den energi den behöver, men det måste samtidigt finnas styrmedel, så att en satsning sker på effektiv energianvändning.

Vpk anser att införande av trappstegstariffer för elkrävande produktion är ett sådant styrmedel.

Sverige är ett högteknologiskt land som har levt högt på att ligga främst inom ett antal näringar och kunskapsområden. Utvecklingen går nu mot att vi också exporterar kunskap och administrativa system inom många områden. Det är då av central betydelse att staten ansvarar för och satsar på forskning och utbildning inom teknologiområdet.

5.10 Miljöpolitik – att förändra världen

Det moderna industrisamhället har för länge sedan sprängt gränserna för ett fungerande ekologiskt system. Ett sådant system måste bygga på recirkulation av ämnen i naturen. Men vårt samhälles produktion och konsumtion är inte delar i ett kretslopp. Istället tar sig stora delar av den mänskliga produktiviteten uttryck i verksamheter som är miljöfarliga.

Själva omfattningen på vår produktion och konsumtion är också den ett problem. Vi tär på jordens ändliga resurser och vi fördelar användandet av dem ytterst orättvist sett i ett globalt perspektiv.

Vår strävan måste vara att inlemma industrisamhället i ett ekologiskt fungerande system. Denna ambition måste ligga till grund för alla våra ställningstaganden när det gäller samhällsutveckling och ekonomi.

5.11 Socialt och ekologiskt BNP-mått

Efter många års debatt och förslag finns det hopp om att finansdepartementet skall kunna medverka till ett mått med sociala och ekologiska hänsynstaganden. Det gängse sättet att mäta produktionen – BNP – framstår som allt mer ofullständigt och oriktigt. Avdrag görs inte för skador som vållats på natur och människor på grund av produktionen av varor och tjänster.

Vpk föreslår att regeringen i vårens kompletteringsproposition redovisar

ett underlag för ett socialt och ekologiskt inriktat BNP-mått, en nettonationalprodukt (NNP).

Med dessa mått kan vi bättre styra och inlemma industrisamhället i ett ekologiskt och socialt rättfärdigt system.

Mot. 1989/90
Fi212

5.12 90-talet kräver arbetslivets demokratisering

Konkreta demokratiska rättigheter till de lokala fackföreningarna och de anställda på arbetsplatserna är 1990-talets viktigaste politiska fråga. Det handlar om att utgå från partsförhållanden i stället för samarbete mellan parter som från början har helt ojämlika positioner. Den ena parten äger produktionsmedlen medan de anställda säljer sin arbetskraft. De har inte gemensamma intressen. Medan kapitalägarna har förräntning av sitt kapital – hög lönsamhet – som sitt främsta intresse, har de anställda som huvudintresse en trygg försörjning, möjlighet till utveckling och att jobbet är till nytta för hela samhället.

Medbestämmandefilosofin har aldrig gynnat de arbetande. Det krävs nu en sådan demokratisering av arbetsplatserna att villkoren förändras. Det krävs omedelbart förändringar av arbetsorganisationen så att de arbetande får ett direkt inflytande över sina arbeten. Det krävs insatser för en teknologitveckling som sprider makt och motverkar elitism. För detta krävs demokratiska rättigheter i arbetslivet.

Skall den ekonomiska politiken syfta till att ändra dagens orättvisa, ojämlika och osolidariska samhälle till dess motsats, måste förändringarna börja i arbetslivet.

5.13 Kvinnopolitiskt perspektiv på ekonomin

Kvinnor har ingen verklig ekonomisk makt. Få kvinnor finns på de högsta beslutsfattande positionerna inom det svenska näringslivet och inom den offentliga sektorns maktsfär. Det är kvinnornas ökade förvärvsfrekvens, som räddat hushållens standard under 80-talet. Trots detta är det kvinnorna som har de lägsta lönerna, de tyngsta jobben, och de sämsta arbetstiderna. Detta gör att det är kvinnorna som främst drabbas av en alltmer ökande utslagning i arbetslivet. Fortfarande är det kvinnorna som har huvudansvaret för barnen och hemmet. Kvinnor arbetar mer än män, men en stor del av arbetstiden är oavlönad markttjänst.

Den nuvarande ekonomiska utvecklingen i Sverige är ett direkt hot mot kvinnorna. Det är de som drabbas hårdast av regeringens ekonomiska politik.

Merparten av kvinnorna kommer att förlora på skatteomläggningen. Det finns från regeringens sida en förhoppning att skatteomläggningen skall innebära att kvinnorna skall utöka sin arbetstid, från deltid till heltid, och på så sätt kunna tillgodogöra sig skattelättnaderna i den nya skattepolitiken.

Denna förhoppning visar på en brist på kunskaper om vilka faktorer som styr kvinnors lönearbete. För det första så har de flesta kvinnor så låga löner, att även ett heltidsarbete ligger under gränsen där skattelättnaderna får effekt. Den skattereduktion som skall införas räcker på sin höjd till kompensation för de ökade kostnaderna på en rad områden. För det andra så är inte

sänkta marginalsatser ett kvinnoproblem. Om man frågar kvinnor vilken reform de skulle vilja ha så kommer frågan om en daglig arbetstidsförkortning på första plats. Sex timmars arbetsdag med full lönekomensation är vad kvinnor kräver.

En utökning av arbetstiden från deltid till heltid ställer dessutom andra krav på samhället.

- En utbyggd barnomsorg. Många deltidsarbetande löser i dag sin barnomsorg själva, genom att pussla ihop arbetstiderna.
- Utbyggd kollektivtrafik. Det är kvinnorna som åker kollektivt till arbetet.
- Heltidstjänster. En stor del av tjänsterna inom den offentliga sektorn är idag inrättade som deltidstjänster och det är knappast praktiskt möjligt att utöka arbetstiden.
- Hemarbete och ansvar för barnen på lika villkor mellan män och kvinnor.

Det kan komma att visa sig att "Århundredets skattereform" också blir "Århundredets kvinnofälla".

5.14 Riktlinjer för en ny ekonomisk politik

Vpk:s förslag till en omläggning av den ekonomiska politiken kan sammanfattas i följande riktlinjer:

- Social tillväxt för rättvisa, jämlikhet och trygghet.
- Rättvis fördelningspolitik skall genomsyra alla politikens områden.
- Rätten till ett meningsfullt arbete förverkligas genom demokratiska rättigheter i arbetslivet.
- Samlade åtgärder mot den ekologiska krisen och en resurs- och miljöbesparande energipolitik.
- Försvar av den nationella suveräniteten med riktade framtidsinvesteringar.

6. Vpk:s budgetalternativ

Fortsatt hög sysselsättning och en väl fungerande offentlig sektor är grundläggande förutsättningar för en utveckling mot en jämnare och mer rättvis fördelning i samhället. Vårt budgetförslag innebär ökade satsningar på en rad områden inom den offentliga verksamheten. Framför allt vill vi prioritera vård och omsorg. En annan viktig fråga är kampen mot miljöförstörelsen. Vårt förslag till statsbudget syftar till dämpad energiförbrukning och ökade miljövårdsinsatser. Andra områden där vi föreslår mer resurser är bl.a. kultur, utbildning och internationellt bistånd.

Flera av våra förslag syftar till utökad och förbättrad offentlig verksamhet. Vi kan inte acceptera de allvarliga brister inom vård, omsorg och utbildning som föreligger i dagläget. En viktig orsak till den rådande situationen är den påtagliga bristen på arbetskraft i samhällsekonomin. Inom vård och omsorg är vakanstiderna extra långa. Att enbart anslå mer pengar löser inte problemen. En stor del av de satsningar vi föreslår syftar istället till förbättringar av personalens arbetsmiljö. Minskad helgtjänstgöring inom sjukvården och ökad utbildning för vårdpersonal inom hemtjänsten är två förslag i denna

riktning. Dessa åtgärder beräknas underlätta personalrekryteringen samtidigt som de leder till minskad personalomsättning.

Det är emellertid inte troligt att detta räcker. Vi föreslår därför att den allmänna löneavgiften höjs med 5 procentenheter inom den privata tjänstesektorn (SNI 6–9) i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöområdet under perioden 1 juli 1990–31 december 1991. Syftet är att dämpa den privata tjänstesektorns expansion och härigenom underlätta rekryteringen av personal till offentlig verksamhet och industri. Detta ligger i linje med vår målsättning om en bättre fungerande vård och omsorg, samt behovet av en snar förstärkning av den svenska handelsbalansen.

Differentiering av arbetsgivaravgifter är inget nytt. Det används redan idag som ett medel inom regionalpolitiken, med differentiering såväl mellan regioner som mellan näringsgrenar. Det finns därför fungerande metoder som kan användas för ytterligare differentiering. Våren 1989 lade förövrigt regeringen ett förslag om en särskild höjning av den allmänna löneavgiften i Stockholmsområdet där kommuner och landsting undantogs. Förslaget avslogs.

Vi beräknar att vårt förslag inbringar 4 miljarder kronor till statskassan under budgetåret 1990/91. Sysselsättningen inom berörda näringsgrenar förutses minska med 1 % i storstadsområdena. Detta motsvarar 5 000–10 000 personer. Bristen på arbetskraft inom vård, omsorg och industri kommer härigenom att reduceras.

Vpk:s förslag till statsbudget för budgetåret 1990/91 innebär en utgiftsnivå som ligger 17 559 milj. kr. högre än regeringens förslag. På utgiftssidan i budgetpropositionen ingår posten "Beräknat tillkommande utgiftsbehov". Vad denna utgiftspost innehåller är som vanligt oklart. Detta måste betecknas som otillfredsställande. Regeringen säger att den bl.a. inkluderar "de effekter netto som uppstår till följd av det förslag om reformering av skattesystemet som regeringen avser att föreslå riksdagen under våren 1990". Detta är inte någon speciellt klargörande formulering. Kan det möjligtvis vara så att regeringen döljer att frånan av dynamiska effekter längre fram kommer att presenteras som en utgift? Utan att här ta ställning till regeringens framtida förslag till skattereform, eller de andra förslag regeringen kommer att presentera under våren, vill vi ändå yrka bifall till de medel som avsatts för tillkommande utgiftsbehov. Vi utgår nämligen från att de kommer att behövas.

Vpk:s förslag till statsbudget innebär vidare att skatteintäkterna kan beräknas bli 30 690 milj. kr. högre än vad regeringen utgått från. Vi föreslår ökad beskattning av kapital, energi och tobaksvaror. Dessutom vill vi höja arbetsgivaravgifterna inom den privata tjänstesektorn i storstadsområdena. Vi räknar vidare med en högre löneutveckling och inflation än vad regeringen utgått från. Våra högre pris- och löneantaganden ger ett nettotillskott på 8 800 milj. kr.

Mot. 1989/90
Fi212

Budgetsammanställning

Ökade utgifter, milj. kr.

Utbyggnad av barnomsorgen	1 300
Personalkryteringsåtgärder inom vård och omsorg	3 000
Överföring till kommunerna	7 500
Utbildning	1 154
Sysselsättning	1 000
Miljö	661
Regionala fonder	1 700
Försvar	-2 885
Internationellt bistånd	1 300
Miljövårdsinsatser i Polen och Baltikum	1 000
Övrigt	1 829
Summa	17 559

Ökade inkomster, milj.kr.

Allmän löneavgift	4 000
Barnomsorgsavgift	1 300
Fastighetsskatt	2 000
Fastighetsförsäljningsavgift	1 250
Investeringsavgift i Stockholm-Uppsala	250
Vattenkraftskatt	3 000
Uranskatt	4 000
Flygbränsleskatt	1 000
Vattenfall	-1 300
Skatt på värdepapper	3 000
Aktier reavinst	550
Förmögenhetsskatt	2 000
Tobaks- och alkoholskatt	1 000
Patientavgifter	-170
Dagmar	10
Högre löne- och prisantaganden	8 800
Summa	30 690

Detta överskott skall inte ses som ett uttryck för en vilja att föra en stramare politik än regeringen, utan är i stället ett resultat av en beräkning grundad på mer realistiska löne- och prisantaganden än de regeringen utgått från. De medel som på detta sätt reserveras kommer att tas i anspråk till kompletterande utgiftsförslag i samband med vårens "propositionsflod". Regeringen har föranmält propositioner på bl.a. följande områden: regionalpolitik, trafik, näringspolitik, jordbruk och skatteomläggningen som inte minst har betydelse för bostadssektorn.

7. Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som i motionen förordats,
2. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som i motionen förordats,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den ekonomiska politikens inriktning att skapa förutsättning för löneökningar, främst för de lågavlönade,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna om statens arbetsgivarverks och statens inriktning om rättvis lönepolitik för de lågavlönade enligt vad som anförts i motionen,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inte införa ytterligare tvångsmedel på arbetsmarknaden riktade mot de arbetande,¹]

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om straffskatt på företag med för hög prissättning enligt vad som i motionen anförts om inflationsbekämpning,

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om möjlighet för förtidspensionerade och långtidssjukskrivna att återvända till arbetslivet genom lönebidrag enligt vad som i motionen anförts.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den kommande skatteomläggningen skall ha en inriktning mot en rättvis fördelningspolitik,²]

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om att ta bort moms på mat enligt vad som i motionen anförts,²]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad om i motionen anförts om en ny industripolitik och löntagar- och AP-fondernas roll i en sådan politik,³]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ekologisk näringspolitik,³]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för regional utjämning och balans,¹]

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om demokratisering av ekonomin,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kontroll över bank- och finansinstituten,³]

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot transnationaliseringen och återinförandet av valutalagstiftningen för att hävda det nationella oberoendet,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fackliga organisationers vetorätt vid köp och försäljning samt investeringar i företag i Sverige och utomlands,¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Sveriges relationer till EG och övriga Europa,⁴]

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av utredningen om statens bidrag till kommunerna,

9. att riksdagen anslår 2 500 000 000 kr. till kommunsektorn för att förbättra kommunernas ekonomi i enlighet med vad som anförts i motionen,

10. att riksdagen beslutar att som en engångsöverföring anslå 5 mil-

jarder kronor till kommun och landsting i enlighet med vad som i motionen anförts,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om energipolitiken och införande av trappstegstariffer för elkrävande produktion,³]

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljöpolitikens inverkan på samhällsutveckling och ekonomi,

12. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett socialt och ekologiskt inriktat "BNP"-mått enligt vad som i motionen anförts,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av demokratiska rättigheter på arbetsplatserna för lokala fackföreningar och anställda för ekonomins utveckling,¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett kvinnopolitiskt perspektiv på ekonomin,¹]

13. att riksdagen beslutar om en höjd arbetsgivaravgift på privat tjänstesektor i överhettade områden i enlighet med vad i motionen anförts,

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om fastighetsskatt på industrifastigheter motsvarande en inkomst på 2 miljarder kronor,²]

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om höjd flygbränsleskatt motsvarande en inkomst på 1 miljard kronor,²]

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om höjd skatt på värdepapper motsvarande en inkomst på 3 miljarder kronor,²]

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om höjd beskattning på reavinst av aktier motsvarande en inkomst på 550 milj. kr.,²]

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om höjd skatt på förmögenheter motsvarande en inkomst på 2 miljarder kronor,²]

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om höjd tobaks- och alkoholskatt motsvarande 1 miljard kronor.²]

Stockholm den 24 januari 1990

Lars Werner (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

¹ 1989/90:A291

² 1989/90:Sk444

³ 1989/90:N361

⁴ 1989/90:U548

